

Advies van

**het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen nr. 2022/A-001
betreffende de behandeling van de zaak met gesloten deuren bij seksuele
misdrijven**

**INSTITUUT VOOR
DE GELIJKHEID
VAN VROUWEN
EN MANNEN**

I. Inleiding

Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen (hierna het Instituut genoemd) werd opgericht door de wet van 16 december 2002 en heeft onder andere als opdracht om te waken over de naleving van de wetgeving inzake de gelijkheid van vrouwen en mannen en om elke vorm van discriminatie of ongelijkheid op grond van geslacht te bestrijden.

In deze hoedanigheid is het Instituut bevoegd om adviezen en aanbevelingen tot de overheid te richten met het oog op het verbeteren van wet- en regelgeving.

II. Context

Gelet op de rol en expertise in de strijd tegen seksueel geweld, wordt het Instituut door de Commissie voor Justitie uitgenodigd om een advies uit te brengen met betrekking tot het [wetsvoorstel](#) tot wijziging van artikel 190 van het Wetboek van Strafvordering betreffende de behandeling van de zaak met gesloten deuren bij seksuele misdrijven, [nr. 1148](#) (+ [advies van de Raad van State](#) en [amendement](#)), samengevoegd met het [wetsvoorstel](#) tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering wat betreft de openbaarheid van de zitting bij de behandeling van strafzaken voor het vonnisgerecht, [nr. 1054](#).

III. Analyse

a. Huidige procedure

De wetsvoorstellen die het voorwerp zijn van dit advies, wensen van de behandeling van zedenzaken met gesloten deuren de algemene regel te maken en van de openbare behandeling de uitzondering. Zij pleiten daarmee voor een omkering van het huidige principe terzake.

Het principe van openbaarheid van terechtzittingen van rechtbanken is wettelijk verankerd in de Grondwet, artikel 148, dat bepaalt dat de openbaarheid van terechtzitting een fundamenteel beginsel is in een democratische rechtsstaat en als doel heeft het recht op een eerlijk proces te waarborgen. De openbaarheid van terechtzittingen moet beslissingen inzichtelijk maken, hierop controle mogelijk maken en zo willekeur vermijden. Ook het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), artikel 6, en het Wetboek van Strafvordering, artikel 190, specifiek voor wat de procedure voor de correctionele rechtbanken betreft, bevatten het principiële uitgangspunt van de openbare behandeling van een rechtszaak.

De bovenstaande artikelen voorzien echter ook telkens een uitzondering indien de openbaarheid gevaar oplevert voor de orde of goede zeden¹, in het belang van de veiligheid van het land, wanneer de belangen van minderjarigen of de bescherming van het privéleven van de partijen dit eisen, of indien de rechter oordeelt dat de openbaarmaking de belangen van de rechtspraak zou schaden.² Voor de correctionele rechtbanken is er bovendien een expliciete uitzondering voorzien als het gaat om zedenzaken. In dat geval kan de rechter oordelen de zaak met gesloten deuren te behandelen indien een van de partijen of het slachtoffer hierom vraagt.³ De wetgever tracht hiermee de bescherming van het privéleven van de betrokkenen te beschermen.

Het beschermen van slachtoffers, in alle fases van de strafrechtelijke procedure, is een belangrijk uitgangspunt in de Conventie van Istanbul (artikel 50 en artikel 56, f).⁴ Ook GREVIO stipt het belang van een adequate bescherming van het slachtoffer aan in het statenrapport over België.⁵ De EU Victims Rights Directive ten slotte, onderstreept het belang van de privacy van het slachtoffer in het voorkomen

¹ Artikel 148 Grondwet.

² Artikel 6 EVRM.

³ Artikel 190 Wetboek van Strafvordering.

⁴ Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (2011).

⁵ GREVIO's (Baseline)Evaluation Report Belgium. GREVIO/Inf(2020)14.

van secundaire victimisering, herhaald slachtofferschap, intimidatie of vergelding (artikel 21, artikel 22 en artikel 23).⁶ Het behandelen van (zeden)zaken met gesloten deuren komt hieraan tegemoet en beantwoordt bovendien expliciet aan het artikel 23 van de EU Directive.⁷

Wat de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van slachtoffers in onze nationale regelgeving betreft, is het verder nog interessant te verwijzen naar het artikel 378*bis* van het Strafwetboek, artikel 24 van de Wet betreffende de voorlopige hechtenis van 20 juli 1990 en de COL 7/99 van het College van procureurs-generaal bij de Hoven van Beroep betreffende de informatieverstrekking aan de pers door de gerechtelijke overheden en de politiediensten gedurende de fase van vooronderzoek - Gemeenschappelijke omzendbrief van 30 april 1999.

b. Voorstel nieuwe procedure

Volgend op een aanbeveling uit een rapport over de betere aanpak van seksueel geweld van de Hoge Raad van Justitie⁸, wordt nu overwogen om zedenzaken bij algemene regel te behandelen met gesloten deuren en slechts bij uitzondering met open deuren.

Ter argumentatie wijzen de wetsvoorstellen op het voor slachtoffers beangstigend gegeven om voor een rechtbank te verschijnen en opnieuw geconfronteerd te worden met de feiten en mogelijks de dader. Daarnaast gaat het in zedenzaken om vaak intieme details die door de zitting openbaar worden. De auteurs wensen met de omkering van de procedure, het schaamtegevoel van slachtoffers gedeeltelijk te kunnen verzachten.⁹ Bovendien wordt via deze weg ook het vermoeden van onschuld van de beklaagde beschermd.¹⁰

In overeenstemming met een advies van de Raad van State uit 2010 over de Wet van 2 juni 2010 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek en van het Burgerlijk Wetboek, betreffende de behandeling in raadkamer van gerechtelijke procedures inzake familierecht, voorziet het [wetsvoorstel nr. 1148](#) in een uitzondering op de behandeling van zedenzaken met gesloten deuren indien een van de partijen of het slachtoffer hierom vraagt, of indien de rechtbank ambtshalve de openbaarheid van de debatten beveelt.

Het wetsvoorstel nr. 1148 komt daarmee tegemoet aan een lacune in het [wetsvoorstel nr. 1054](#), die deze uitzondering enkel toekent op vraag van de partijen (en dus niet door de rechter ambtshalve). Indien de behandeling van zedenzaken met gesloten deuren het uitgangspunt wordt, is het echter belangrijk om de partijen, maar ook de rechter ambtshalve, de mogelijkheid te bieden om de openbaarheid van de debatten te vragen, dan wel te bevelen.

Belangrijk is op te merken dat de wetsvoorstellen enkel doelen op zedenzaken voor de correctionele rechtbank, aangezien ze enkel een wijziging van artikel 190 van het Wetboek van Strafvordering vooropstellen.

⁶ Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA

⁷ Artikel 23, 3. d). Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA

⁸ Verslag: Naar een betere aanpak van seksueel geweld. (25 april 2019).

⁹ Wetsvoorstel nr. 1148.

¹⁰ Wetsvoorstel nr. 1054.

IV. Aanbevelingen

De belangen en de bescherming van slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag in het algemeen en van seksueel geweld in het bijzonder vormen een prioriteit voor het Instituut.

De openbaarheid van rechtspraak is een belangrijk principe, waarmee de belangen van de samenleving bij een correcte rechtsgang mee gewaarborgd worden. De rechtsgang moet correct verlopen en het volk moet dit kunnen controleren. Deze controle verleent ook legitimiteit aan de rechtspraak. Het principe van openbaarheid is dan ook verankerd in onze Grondwet (artikel 148) en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (artikel 6).

De concrete invulling van die 'openbaarheid als controlemechanisme' is evenwel vandaag de dag verschoven naar een vorm van openbaarheid die regelmatig gelijk staat aan live-verslaggeving vanuit de rechtszaal. Aan de ingang van de rechtbank wachten in ruchtmakende zaken vaak tientallen journalisten met camera's. Journalisten wonen de debatten in de rechtszaal bij en allerlei elementen van het dossier worden live het internet op gegooid. Ze blijven op die manier ook (quasi) permanent beschikbaar voor iedereen en iedereen kan er commentaar bij leveren. Voor slachtoffers, hun naasten, maar ook eventuele getuigen en de beklagde(n) kan dit een enorme impact hebben.¹¹ Het kan bovendien een enorme impact hebben op de beslissing van slachtoffers om zich al dan niet tot het gerecht te wenden.

In die zin ondersteunt het Instituut de ambitie om het privéleven van slachtoffers, zeker in zaken van seksueel grensoverschrijdend gedrag, (nog) beter te beschermen.

Er dient evenwel ook opgemerkt te worden dat sommige slachtoffers net wensen dat de zaak met open deuren wordt behandeld. Naast de mogelijkheid tot controle op de rechtspraak, zouden slachtoffers zo ook meer erkenning kunnen krijgen.¹²

Meer in het algemeen stelt zich de vraag of het aanpassen van de procedure inzake openbaarheid van terechtzittingen de enige oplossing is om deze kwestie aan te pakken. Ook andere oplossingen kunnen overwogen worden.

Daarbij wenst het Instituut alvast de volgende mogelijke pistes aan te reiken:

1. Nagaan of de behandeling met gesloten deuren, ook bij andere misdrijven kan worden toegepast

Ook verschillende zaken van bijvoorbeeld intrafamiliaal geweld, eengerelateerd geweld of kindermishandeling vragen een ernstige bescherming van de belangen en het privéleven van het slachtoffer. Zo worden tijdelijke huisverboden in het kader van intrafamiliaal geweld, ingevolge de Wet betreffende het tijdelijk huisverbod in geval van huiselijk geweld van 15 mei 2012, behandeld in de raadkamer. *"De familierechtbank kan evenwel in elke stand van het geding, naargelang van*

¹¹ De ouders van Annick Van Uytsel verklaarden in hetzelfde artikel dat ze geschrokken zijn van de hevigheid van de media". Bij het aankomen en het verlaten van de rechtbank werden ze geconfronteerd met camera's en fototoestellen. (Geraadpleegd van: [https://www.hln.be/binnenland/ouders-van-annick-van-uytsel-wilden-bewust-geen-zaak-achter-gesloten-deuren-goed-dat-iedereen-weet-wat-voor-smeerlap-het-is~a24b870a/#:~:text=%2F01%2F2017\)-.Ouders%20van%20Annick%20Van%20Uytsel%20wilden%20bewust%20geen%20zaak%20achter,volledig%20proces%20achter%20gesloten%20deuren.](https://www.hln.be/binnenland/ouders-van-annick-van-uytsel-wilden-bewust-geen-zaak-achter-gesloten-deuren-goed-dat-iedereen-weet-wat-voor-smeerlap-het-is~a24b870a/#:~:text=%2F01%2F2017)-.Ouders%20van%20Annick%20Van%20Uytsel%20wilden%20bewust%20geen%20zaak%20achter,volledig%20proces%20achter%20gesloten%20deuren.)).

¹² De ouders van de vermoorde Annick Van Uytsel bijvoorbeeld verklaarden onlangs in de media dat ze het belangrijk vonden dat het proces openbaar was, zodat "iedereen wist wat voor een smeerlap de dader was". (Geraadpleegd van: [https://www.hln.be/binnenland/ouders-van-annick-van-uytsel-wilden-bewust-geen-zaak-achter-gesloten-deuren-goed-dat-iedereen-weet-wat-voor-smeerlap-het-is~a24b870a/#:~:text=%2F01%2F2017\)-.Ouders%20van%20Annick%20Van%20Uytsel%20wilden%20bewust%20geen%20zaak%20achter,volledig%20proces%20achter%20gesloten%20deuren.](https://www.hln.be/binnenland/ouders-van-annick-van-uytsel-wilden-bewust-geen-zaak-achter-gesloten-deuren-goed-dat-iedereen-weet-wat-voor-smeerlap-het-is~a24b870a/#:~:text=%2F01%2F2017)-.Ouders%20van%20Annick%20Van%20Uytsel%20wilden%20bewust%20geen%20zaak%20achter,volledig%20proces%20achter%20gesloten%20deuren.)).

de omstandigheden, de openbaarheid van de debatten bevelen, hetzij ambtshalve, hetzij op vraag van het openbaar ministerie of van een partij in het geding” (artikel 5).¹³

2. Nagaan of de aanpassing van de procedure ook aangewezen is voor andere rechtbanken dan de correctionele rechtbank.

Te denken valt daarbij aan het Hof van Assisen waar ook zeer intieme of gruwelijke details worden gedeeld en openbaar dreigen te geraken.

3. Goede communicatie met de partijen

Zowel bij het behoud van het huidige systeem als bij een eventuele wijziging, dient opgemerkt te worden dat een goede communicatie met de partijen over het uitgangspunt en de mogelijkheden om ervan af te wijken aangewezen is. Deze communicatie met de partijen vindt ook een grond in de EU Victims Rights Directive¹⁴ en de aanbevelingen van het GREVIO statenrapport over België.¹⁵

4. Meer reflectie over en richtlijnen voor mediaberichtgeving

Met betrekking tot de rol van de media ten slotte, is het belangrijk dat journalisten en nieuwsredacties voldoende worden gesensibiliseerd. In het kader daarvan verwijzen we graag naar de aanbevelingen van het recente UN-MENAMAIS onderzoek (2021) dat, op basis van een grootschalig prevalentieonderzoek naar seksueel geweld in België, pleit voor het betrekken van de media in hun vormende en sensibiliserende rol op het vlak van seksueel geweld.¹⁶ De media hebben namelijk een belangrijke rol in het creëren van bewustzijn rond seksueel geweld, maar ook inzake seksualiteit, toestemming en genderrollen. Daarnaast bieden zij een ruim kanaal om slachtoffers, daders en hun naasten te informeren over hulpverleningsorganisaties.

5. Noodzaak en mogelijkheid om vonnissen te anonimiseren

Naar analogie met de Nederlandse anonimiseringsrichtlijn¹⁷ dient onderzocht te worden of er een reglementair kader kan opgesteld worden betreffende de anonieme publicatie van vonnissen en arresten, in het bijzonder in zedenzaken en/of in zaken die met gesloten deuren behandeld worden. In beginsel zijn vonnissen in Nederland (volledig) openbaar, *“tenzij de griffier meent dat verstrekking van het vonnis wegens bescherming van de zwaarwegende belangen van derden, waaronder de belangen van partijen, achterwege moet blijven. In dat geval verstrekt hij een geanonimiseerd afschrift van het vonnis.”* In de realiteit komt dit erop neer dat de namen van natuurlijke personen altijd worden geanonimiseerd.¹⁸

¹³ Wet betreffende het tijdelijk huisverbod in geval van huiselijk geweld (15 mei 2012). Geraadpleegd van: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2012051518&table_name=wet.

¹⁴ Artikel 4, 1. c). Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA.

¹⁵ GREVIO's (Baseline)Evaluation Report Belgium. GREVIO/Inf(2020)14.

¹⁶ Keygnaert I - De Schrijver L - Cismaru Inescu A - Schapansky E - Nobels A - Hahaut B - Stappers C - Debauw Z - Lemonne A - Renard B - Weewauters M - Nisen L - Vander Beken T - Vandeviver C. Understanding the Mechanisms, Nature, Magnitude and Impact of Sexual Violence in Belgium. Final Report. Brussels : Belgian Science Policy 2021 – 117 p. (BRAIN-be - (Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks)).

¹⁷ de Rechtspraak. (z.d.). Anonimiseringsrichtlijnen. Geraadpleegd van: <https://www.rechtspraak.nl/Uitspraken/Paginas/Anonimiseringsrichtlijnen.aspx>.

¹⁸ Van Vught, T. (10 november 2016). *Rechtspraak achter gesloten deuren, wanneer kan het?* Geraadpleegd van: <https://www.amsadvocaten.nl/blog/procesrecht/rechtspraak-achter-gesloten-deuren-wanneer-kan-het/>.

Anonimiseringsrichtlijnen. Geraadpleegd van: <https://www.rechtspraak.nl/Uitspraken/Paginas/Anonimiseringsrichtlijnen.aspx>.